

мати плоску широку форму, своїми боковими краями торкається куточків рота. Після цього покласти язик у вихідне положення.

5. Вихідне положення, як у вправі № 4. Висувається язик назовні "жалом", тобто повинен мати більш загострену форму. Після цього покласти язик у вихідне положення.

6. По черзі висовується язик то "лопатою", то "жалом".

7. Рот напіврозтулений. Язик з вихідного положення загинається до м'якого піднебіння і знову повертається назад.

8. Язик скласти трубочкою і висунути назовні.

Ці вправи регулюють рухи язика, зміцнюють його м'язи.

Вправи на напруження і розслаблення мовного апарату.

1. Напружити язик, потім розслабити і показати його кінчик.

2. Напружити губи, розслабити і розтулити рот.

3. Напружити нижню щелепу, розслабити і розтулити рот.

4. Напружити зуби, міцно їх стиснути і промовляти фразу, наприклад: "Наша казка гарна, нова, починаймо її знову". Потім зняти напруження і знову промовляти цей текст.

5. Декілька разів позіхати, відчувати підняття м'якого піднебіння.

Станіслав Караман,
*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: stanislavkaraman1@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ ВИРАЖАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТИЛЬОВИХ РІЗНОВИДІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: літературна мова, стильові різновиди, експресивне забарвлення.

В українській мові, крім функціональних стилів, виділяють й інші стильові різновиди, основою класифікації яких є неоднакове експресивне забарвлення, характерне для того чи іншого мовлення. За допомогою такого забарвлення виявляються різне ставлення того, хто говорить, сприйняття різного тону й колориту висловлюваної думки.

З цього погляду розрізняють такі експресивно забарвлені стильові різновиди літературної мови: *урочисто-офіційний, інтимно-ласкавий,*

ввічливий, фамільярний, жартівливий, сатиричний, які не збігаються з функціональними стилями, хоч можуть накладатися на них.

Урочистий різновид характеризується вживанням слів і словосполучень з піднесеним емоційним змістом, окличних речень. Урочисте забарвлення мови найчастіше виявляється в публіцистичному й ораторському стилях, іноді також у художньому й епістолярному.

Урочисто-офіційне забарвлення властиве діловому і зрідка приватному листуванню, а іноді й усному розмовному мовленню, яке створюється вживанням офіційних звертань (слів з офіційно-ділової мови, описових синтаксичних зворотів), а також тим, що в такому листуванні немає займенників першої і другої особи однини тощо.

Інтимно-ласкаве забарвлення досягається насамперед використанням слів із суфіксами пестливості та вживанням епітетів із пестливим значенням і простих синтаксичних конструкцій, властивих розмовному мовленню. Воно доречне у розмовно-побутовому, епістолярному і художньому мовленні для вираження інтимної близькості, симпатії і подібних почуттів.

Забарвлення ввічливості в мові досягається вживанням слів із значенням пошани до особи, якій адресується висловлювання, а *фамільярний* тон характеризується наявністю слів і словосполучень, які підкреслюють перебільшену невимушеність, надмірну розв'язність та безцеремонність у ставленні до своїх співрозмовників. *Емоційне* забарвлення ввічливості або фамільярності може виявлятися в епістолярному та розмовно-побутовому стилях літературної мови.

Жартівливий, або гумористичний, колорит надається мові вживанням слів у невідповідному до ситуації значенні, контрастно-комічними зіставленнями, перебільшенням якостей осіб і предметів, про які йдеться у висловлюванні, невідповідними змістові висловленої думки висновками та іншими подібними засобами. До такого емоційного забарвлення вдаються в художніх творах та в розмовно-побутовому мовленні.

Сатиричний емоційний тон найчастіше спостерігається в публіцистичному, ораторському і художньому мовленні, а іноді й у розмовному. Найголовнішим мовним засобом сатири є вживання слів, за допомогою яких виражається презирство і зневага до потворних вчинків, обурення ними, а також глузливі означення-епітети, порівняння, архаїзована лексика і синтаксичні конструкції, влучні дотепи тощо.

Отже, вживання стильових різновидів у мовленні сприяє формуванню в мовця вміння передавати під час спілкування інтонаційний малюнок і колорит висловлюваної думки.